

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมานั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลผลิตจากการจัดการศึกษา ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ไม่มีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดการศึกษา แต่ถือว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 5-6) และในขณะเดียวกันการศึกษาของไทยมีหน่วยงานรับผิดชอบหลายหน่วยงานมีระดับการบริหารหลายขั้นตอนการแบ่งส่วนราชการส่วนใหญ่ แบ่งเป็นหน่วยงานกลาง (พิณสุดา สิริรังสี, และสมศักดิ์ ดลประสิทธิ์, 2541, หน้า 3-5) ดังนั้น รูปแบบการบริหารการศึกษาในภาพรวมจึงเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางเกือบจะทั้งระบบ จากการศึกษาสภาพการบริหารและการจัดการศึกษาพบว่าประสบกับปัญหาหลายประการ ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องเป็นการจัดการศึกษาที่ให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำได้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดความตระหนักและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือสนับสนุนการจัดการศึกษา ดังแนวทางที่ว่าคนไทยต้องสร้างจิตใจสาธารณะ สนใจเรื่องของการมีส่วนร่วม โดยการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ไปสู่การมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ บ้านเมืองจึงจะพ้นวิกฤติ (ประเวศ วะสี, 2541, หน้า 11)

รัฐบาลได้ดำเนินการในการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดทิศทางในการบริหารการจัดการศึกษา โดยมุ่งที่จะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามความพร้อม ซึ่งในเรื่องนี้กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานบริหารการศึกษากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความพร้อม และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากองค์ประกอบด้านต่าง ๆ 7 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดบุคลากร ด้านการสั่งการ ด้านการประสานงาน ด้านการรายงาน ด้านงบประมาณ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้มีการกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งจังหวัดชัยนาท, จังหวัดสิงห์บุรีและจังหวัดอ่างทอง เป็นเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดละ 1 แห่ง ที่มีหน้าที่จัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน โดยจะได้รับการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังระบุไว้ว่าให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในขณะเดียวกันก็มีหน้าที่ ประเมินความพร้อมและส่งเสริมสนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความพร้อมที่จะจัด

หรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2546, หน้า 14)

สถาบันดำรงราชานุภาพ (2543, หน้า ค) กล่าวว่าองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นส่วนหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ โดยเป็นหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่ง เรียกว่า สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนหมู่บ้านละ 2 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง โดยราษฎรผู้มีสิทธิในแต่ละหมู่บ้าน ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รองประธานสภาการบริหารส่วนตำบล 1 คน เลือกจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี อีกฝ่ายหนึ่ง คือ ฝ่ายบริหาร เรียกว่า คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน และเลขานุการ 1 คน ซึ่งเลือกจากราษฎรภายในตำบลนั้น ๆ จะเห็นได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีความพร้อมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามอำนาจหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย โดยในส่วนของผู้ปฏิบัติก็จะเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการในฝ่ายต่าง ๆ รวมถึงข้าราชการประจำในหน่วยงานนั้น ๆ เนื่องจากคณะบุคคลดังกล่าว จะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการศึกษา ในแต่ละระดับโดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการศึกษาวิจัยของพิณสุดา สิริธรังสี (2541, บทคัดย่อ) ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีปัญหาทางด้านความพร้อม นโยบายขาดความชัดเจน เป็นหน่วยงานขนาดเล็กและใหม่ ทำให้ขาดแคลนทรัพยากรในการบริหารโครงการข้าราชการระดับล่างมีความรู้ ความสามารถและความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานค่อนข้างต่ำ ขาดแคลนทรัพยากรในการบริหารโครงการซึ่งได้แก่ งบประมาณ กำลังคน คุณภาพของบุคลากรและปัจจัยด้านบริหาร การจัดการศึกษายังขาดอิสระ เนื่องจากยังมีรายได้ไม่พอเพียง ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารและการตัดสินใจขึ้นอยู่กับการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญของการศึกษาเท่าที่ควร

จากแนวคิดแนวทางปฏิบัติงานวิจัยและข้อมูลดังกล่าวทำให้เกิดการขัดแย้งในทางปฏิบัติ คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แต่ในความเป็นจริง องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยแล้ว และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องงบประมาณ เช่นการจัดสรรเงินอุดหนุนอาหารกลางวัน และการดำเนินการจัดซื้ออาหารเสริม(นม)โรงเรียนและส่วนอื่น ๆ อีกหลายด้าน จึงเป็นประเด็นที่น่าพิจารณาว่าการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น

คณะกรรมการในองค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดการศึกษา มีความคิดเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลที่ต้นสังกัด มีความพร้อมในการจัดการศึกษาและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากน้อยเพียงใด และมีความเห็นในเรื่องดังกล่าวแตกต่างกันหรือไม่ โดยผู้วิจัยอาศัยแนวคิดดังกล่าวในการกำหนดสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรีและอ่างทอง เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรีและอ่างทอง ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการถ่ายโอนอำนาจการจัดการศึกษาต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรีและอ่างทอง
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรีและอ่างทอง จำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อเป็นแนวทางเตรียมสร้างเสริมความมั่นใจในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรีและอ่างทอง
2. นำผลการวิจัยที่ได้ไปประกอบการพิจารณาเตรียมดำเนินการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรีและอ่างทอง ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ขอบเขตของการวิจัย

1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนในจังหวัดชัยนาท จำนวน 222 คน สิงห์บุรี จำนวน 204 คน และอ่างทอง จำนวน 300 คน รวม 726 คน (ข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วันที่ 1 เมษายน 2552)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรีและจังหวัดอ่างทอง เนื่องจากประชากรมีจำนวนที่แน่นอน (finite population) สูตรที่ใช้ในการคำนวณหาขนาดของตัวอย่างจึงใช้สูตรของ ยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (สุวริย์ สิริโกคาภิรมย์, 2546, หน้า 129-130) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 258 คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนด

2. ตัวแปรที่ศึกษา คือ

2.1 ตัวแปรอิสระ (independent variable) ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย

2.1.1 เพศ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

2.1.2 อายุ

- 1) ต่ำกว่า 30 ปี
- 2) 30 – 35 ปี
- 3) 36 – 40 ปี
- 4) มากกว่า 40 ปี

2.1.3 ตำแหน่ง

- 1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
- 2) ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
- 3) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
- 4) เลขานายกองค์การบริหารส่วนตำบล
- 5) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
- 6) กลุ่มผู้นำชุมชน

2.1.4 วุฒิการศึกษา

- 1) ประถมศึกษา
- 2) มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า
- 3) ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- 4) สูงกว่าปริญญาตรี

2.1.5 ประสบการณ์การทำงาน

- 1) 0 - 1 ปี
- 2) 2 - 3 ปี
- 3) 4 - 5 ปี

4) มากกว่า 5 ปี

2.2 ตัวแปรตาม (dependent variable) คือ การจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรีและอ่างทอง ใน 7 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์การ 3) ด้านการจัดบุคลากร 4) ด้านการสั่งการ 5) ด้านการประสานงาน 6) ด้านการรายงาน 7) ด้านงบประมาณ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือ การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด ความประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่าคนที่มีคุณภาพนี้ จะต้องทำให้สังคมมีความมั่นคงสงบสุขเจริญงอกงามก้าวหน้าทันโลก แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคม มีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์ การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา ตามอัธยาศัย ย่อมขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป

ด้านการวางแผนงาน (planning) หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้ สำหรับแผนต่างๆ ที่ควรจัดทำคือ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ การกำหนดมาตรฐาน การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การกำหนดแผนปฏิบัติงาน การกำหนดกรอบโครงสร้างของแผนงาน และงบประมาณการจัดทำรายละเอียดโครงการ

ด้านการจัดองค์การ (organizing) หมายถึง การแบ่งหมวดหมู่ของหน่วยงาน การกำหนดหน้าที่ของบุคลากร การวิเคราะห์หน้าที่งาน การทบทวนการใช้อำนาจตัดสินใจ จัดแบ่งงานแต่ละฝ่ายเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการจัดบุคลากร (staffing) หมายถึง การสรรหาบุคคลที่เหมาะสม บรรจุ แต่งตั้ง ให้เหมาะสมกับงาน มีการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร การดูแลรักษาบุคลากร การให้แนวทางการความก้าวหน้าในการทำงานการจัดคนเข้าทำงานตามหน้าที่ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือบุคลากรที่ประสบปัญหา ให้คำแนะนำการพัฒนางานในทางก้าวหน้า

ด้านการสั่งการ (directing) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา ควบคุมดูแลการปฏิบัติงาน การมอบหมายงานตามแผนงาน การสอนงานและเป็นพี่เลี้ยง การแก้ปัญหาในการทำงาน การพิจารณา การจูงใจ ฉะนั้นการสั่งการภายในองค์กรต้องชัดเจนและร่วมกันรับผิดชอบงานตามแผนขององค์กร ร่วมกันทำงานที่รับผิดชอบให้ผู้อื่นทราบ ร่วมสอน

งานและเป็นพี่เลี้ยงให้กับบุคลากรภายในองค์กร ร่วมกันแก้ปัญหาในการทำงาน ร่วมพิจารณาหลักการพิจารณาความดีความชอบขององค์กร

ด้านการประสานงาน (co-ordinating) หมายถึง การสร้างความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรภายในหน่วยงาน ร่วมกันปฏิบัติงานให้สัมพันธ์สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน มีความเข้าใจตรงกันเพื่อขจัดความขัดแย้ง การเหลื่อมล้ำซ้ำซ้อนของงาน ให้งานสำเร็จบรรลุเป้าหมายตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการรายงาน (reporting) หมายถึง การรายงานเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการบริหาร กล่าวคือการรายงานต้องมีการรายงานข้อมูล การรับฟังข้อเสนอแนะของกลุ่มการวิเคราะห์การทำงาน ข้อมูลข่าวสารที่รายงานต้องถูกต้องแม่นยำ ทันกาล ครบถ้วน ได้รับความกะทัดรัด และร่วมรายงานผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำงานภายในองค์กร

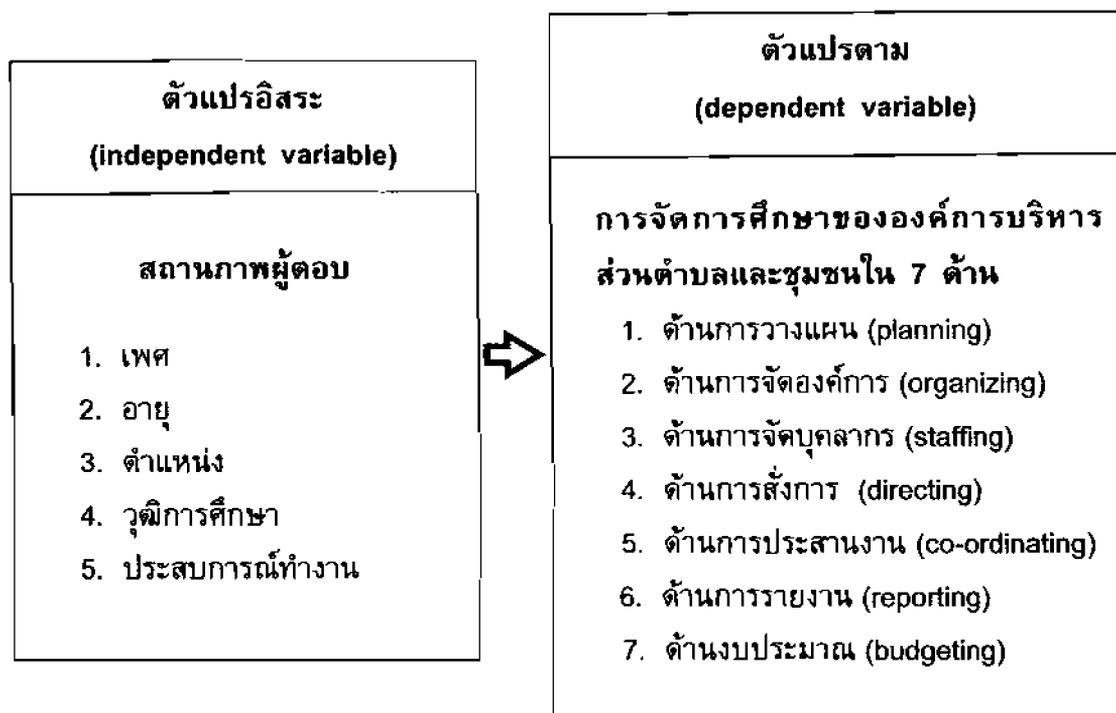
ด้านงบประมาณ (budgeting) หมายถึง การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและความต้องการการจัดสรรทรัพยากรขององค์กร การศึกษาประสิทธิผลการใช้งบประมาณ การวางแผน การควบคุมการใช้งบประมาณ จัดสรรวัสดุการศึกษา ศึกษาความคุ้มค่าในการใช้เงินขององค์กร

องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง หน่วยราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นให้เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นในระดับตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีหน้าที่ในการพัฒนาทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาวัฒนธรรมในเขตตำบลนั้น ๆ

ชุมชน หมายถึง กลุ่มผู้นำชุมชน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์คณะบุคคลรวมทั้งองค์กรในสังคม เข้ามามีส่วนเกี่ยวกับการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการดำเนินการสนับสนุนร่วมรับผลประโยชน์ ที่เกิดขึ้น และร่วมประเมินผล ในกิจการใดๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวของบุคคล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดจาก กุลลิค,และเออร์วิค (Gullick, & Urwick, 1937, p. 110) ประกอบด้วยกระบวนการบริหารที่เรียกว่า POSDCoRB ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน (planning) 2) ด้านการจัดองค์กร (organizing) 3) ด้านการจัดบุคลากร (staffing) 4) ด้านการสั่งการ (directing) 5) ด้านการประสานงาน (co-ordinating) 6) ด้านการรายงาน (reporting) 7) ด้านงบประมาณ (budgeting)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

การจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี และอ่างทอง แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน